

*Makalenin Türü: Araştırma Makalesi / Research Article

*Geliş Tarihi / First Received: 28.12.2024

*Kabul Tarihi / Accepted: 22.02.2025

*Atıf Bilgisi: Dere, M. (2025). “Kemal Bilbaşar’ın Romanlarında Anlatım Unsuru Olarak Kötücül Kişilerin Cezalandırılması”. Hars Akademi, 8 (1), 12-25.

*Citation: Dere, M. (2025). “The Punishment of Malevolent People as a Narrative Element in Kemal Bilbaşar’s Novels”. Hars Akademi, 8 (1), 12-25.

*DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15764725>

KEMAL BİLBAŞAR’IN ROMANLARINDA ANLATIM UNSURU OLARAK KÖTÜCÜL KİŞİLERİN CEZALANDIRILMASI

*Mustafa DERE**

Öz

Araştırma/inceleme, gazete/dergi yazısı, hikâye, roman gibi pek çok türde yazan ve Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının üretken kalemlerinden biri olan Kemal Bilbaşar (1910-1983) romanlarında birçok kötücül kişiye yer vermiş ve söz konusu kişileri, şiddeti kişilere ve işlenen fiillere göre değişmekle birlikte çeşitli şekillerde cezalandırma yoluna gitmiştir. Bunun hemen hemen her romanda tekrar edilen bir durum olması, meseleyi Kemal Bilbaşar’ın romancılığında hem nitelik hem de nicelik olarak incelenmesi gereken dikkat çekici bir anlatım unsuru hâline getirmektedir. Bu çalışmanın “Giriş” bölümünde genel hatlarıyla edebiyat ve ceza ilişkisi, kötücül kişi kavramı, Kemal Bilbaşar’ın romanlarında kötücül kişilerin yeri üzerinde durulmuştur. İnceleme kısmında ise *Etrafımızdaki Duvar* (1943) ve *Kıbrıs Ateşler İçinde* (1958) başlıklı tefrika romanlar dışında- *Denizin Çağırışı* (1943), *Ay Tutulduğu Gece* (1961), *Cemo* (1966), *Memo* (2 Cilt, 1968-1969), *Yeşil Gölge* (1970), *Yonca Kız* (1971), *Başka Olur Ağaların Düğünü* (1972), *Kölelik Dönemeci* (1977), *Bedoş* (1980) ve *Zühre Ninem* (1981) olmak üzere yazarın kitaplaşan on romanı anlatım unsuru olarak kötücül kişilerin cezalandırılması bağlamında tematik bir yaklaşımla ele alınmıştır. Sözü edilen romanlarda kötücül kişilerin farklı niteliklere sahip olması sebebiyle tematik bir tasnif yapmak yerine eserler yayımlanma tarihlerine göre kronolojik olarak değerlendirilmiş, herhangi bir karışıklığın önüne geçmek için her bir roman ana bölüm içerisindeki alt başlıklar hâlinde sıralanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Roman, Türk romanı, Kemal Bilbaşar, kötücül kişi, ceza.

THE PUNISHMENT OF MALEVOLENT PEOPLE AS A NARRATIVE ELEMENT IN KEMAL BİLBAŞAR’S NOVELS

Abstract

Kemal Bilbaşar (1910-1983), one of the prolific writers of the Turkish Republic era, wrote in various genres such as research/review, newspaper/magazine articles, short stories, novels. His novels often feature many malevolent people, whom he punishes in various ways, with the severity of punishment varying according to the people and their actions. The recurrence of this pattern in almost every novel makes it a noteworthy narrative element in Bilbaşar’s work, warranting both qualitative and quantitative analysis. In the “Introduction” section of this study, the relationship between literature and punishment, the concept of the malevolent person, and the role of malevolent people in Bilbaşar’s novels have been discussed. In the analysis section -aside from Bilbaşar’s serialized novels *Etrafımızdaki Duvar* (1943) and *Kıbrıs Ateşler İçinde* (1958)- ten of Bilbaşar’s published novels *Denizin Çağırışı* (1943), *Ay Tutulduğu Gece* (1961), *Cemo* (1966), *Memo* (2 volumes, 1968-1969), *Yeşil Gölge* (1970), *Yonca Kız* (1971), *Başka Olur Ağaların Düğünü* (1972), *Kölelik Dönemeci* (1977), *Bedoş* (1980) and *Zühre Ninem* (1981) have been thematically examined within the framework of punishing malevolent people as a narrative element. Due to the varying traits of these people, the novels have been analyzed chronologically based on their publication dates, rather than following a thematic classification. To prevent any confusion, each novel’s name is listed as a subheading in the main body of the analysis. Additionally, excerpts from the novels are occasionally included to help concretize the elements related to the punishment of malevolent people in the readers’ minds.

Key Words: Novel, Turkish novel, Kemal Bilbaşar, malevolent person, punishment.

*Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ordu. mustafadere@odu.edu.tr / ORCID: 0000-0002-3326-2678.

Giriş

Anlatmaya dayalı edebî metinlerde kurgu adı verilen itibarî dünya; olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân gibi birtakım unsurların anlamlı ve organik bütünlüğünden meydana gelir. Bu unsurlar kurgu için vazgeçilmez ve genelgeçer kavramlardır. Fakat unsurların işleniş ve iyi/kötü oluşu, kurgunun sanat eseri niteliği taşıması nedeniyle yazarın tasarrufuna ve hayal dünyasına bağlıdır. Dolayısıyla da özgün ve subjektif bir özellik taşır. Yazarlar ele aldıkları unsuru sanat konusundaki yetenekleri ve yaratıcılıkları dâhilinde ortaya koyup geliştirirler. Her unsur birbirinden farklı sanatçıların dimağında farklı farklı görünümlere kavuşur. Bu noktada bazı yazarlar kendi edebî şahsiyetleri içinde genellemeye tâbi tutulabilecek bazı anlatı unsurları belirler. Kemal Bilbaşar’ın romanlarında kötücül kişilerin cezalandırılması meselesi buna hiç şüphesiz ki iyi bir örnek oluşturur. Yazar, hemen hemen her romanında şiddeti kişilere/işlenen fiillere göre değişmekle birlikte ve çoğunlukla başka bir şahıs aracılığıyla kötücül kişilere birtakım cezalar verir. Buna bağlı olarak Kemal Bilbaşar’ın romanlarında anlatım unsuru olarak kötücül kişilerin cezalandırılması meselesini değerlendirmek, edebî şahsiyetinin belli bir yönünün belirlenmesi açısından önem taşır. Fakat kötücül kişilerin cezalandırılması konusuna geçmeden önce “Edebiyat ve Ceza” ile “Kötücül Kişi Kavramı ve Kemal Bilbaşar’ın Romanlarında Kötücül Kişilerin Yeri” konularına değinmekte fayda vardır.

1. Edebiyat ve Ceza

Ceza, “uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım” (Akalin 2011: 458) demektir. Hukukta ise “suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım” (Akalin 2011: 458) anlamına gelmektedir. Her iki tanım da cezanın hoş karşılanmayan, kabul görmeyen bir fiil veya aykırı davranış karşısında verildiği görülür. Başka bir deyişle suç, kabahat, hata veya günah sebep, ceza ise sonuçtur. Cezanın amacı hem kişinin tekrar suç işlemesini, yanlış davranışta bulunmasını, bunu alışkanlık hâline getirmesini engellemek hem de suçun, yanlışın toplumda yaygınlaşmasının ve insanlar arasında sıradan bir davranış durumuna gelmesinin önüne geçmektir.

Aklı melekeleri yerinde ve olağan koşullarda yaşayan/kötülüğü meslek edinmemiş bir kimsenin azmettirici herhangi bir sebep olmadan bilinçli olarak suç işlemek, bilhassa kötü olarak kabul edilen genelgeçer konularda -hırsızlık, cinayet, fuhuş, tecavüz, yaralama, gasp vb.- teşebbüste bulunmak istemeyeceği açıktır. Aynı durum, suçun veya bu türden davranışların yaptırımı olan ceza için de geçerlidir. Her iki kavram da insanın hayatında yer vermekten ve karşılaşmaktan kaçınacağı olumsuz kavramlardır. Bununla birlikte suç da ceza da ne şekilde olursa olsun hayatın bir parçasıdır.

Roman, hikâye ve narrative şiir gibi anlatmaya dayalı bütün edebî türlerin esas malzemesi hiç şüphesiz ki hayattır. Bu tür eserlerde ortaya konulan kurgusal dünya, gerçek hayatın edebiyata özgü gerçeklik çerçevesindeki taklididir. Dolayısıyla hayatın bir parçası olan suç ve cezanın da edebî eserde belli ölçüde kendisine yer bulması kaçınılmazdır. Daha ileri bir ifadeyle suç ve ceza olgularının kurgusal dünyada bazen gerçek dünyadakinden daha fazla bulunduğunu söylemek bile mümkündür. Zira kurguyu inşa eden yazarın hedef kitlesi okurun dikkatini canlı tutması gerekmektedir: “Tema ve kişilerle yakından ilişkili olmakla birlikte, bir hikâye veya romanda olay örgüsü ve hikâyenin daima ilgi çekici olması beklenir” (Huyugüzel 2018: 355). Söz konusu noktada genellikle, ele alınan başlık açısından muhtemelen akla gelen ilk eserlerden Dostoyevski’nin *Suç ve Ceza* romanında olduğu gibi suç olgusunun entrik unsur olarak eserin olay örgüsünde düğüm özelliğini taşıması, ceza olgusunun ise çözüm bölümünde işlev görmesi olasıdır.¹

Buradan yola çıkarak bütün romanlarda ve hikâyelerde bir suç ve ceza temasının bulunduğunu düşünmek ya da suçlunun kurguda daima cezalandırıldığını söylemek yanlıştır. Okurun dikkatini canlı tutma görevi

¹ Burada *Suç ve Ceza* romanı üzerinden vurgulanan konu, polisiye romana özgü kovalamaca-fiziki cezalandırma değil, kahramanın vicdanının onu ezmesi ve etki altına alıp ruhsal olarak cezalandırmasıdır. Fakat her koşulda suç unsurunun olay örgüsünde düğüm, cezanın ise çözüm fonksiyonuna sahip olduğunu söylemek mümkündür: “*Suç ve Ceza*’da Dostoyevski hapisliğin zalimliğini anlatıktan sonra, suçu trajedi ve adaleti parodi olarak ele almasına rağmen Raskolnikov’u ‘alanın ortasında’ diz çökmeye zorlar. Toprağı, ‘pis, çamurlu toprağı büyük bir hazla, sevgiyle’ öper çünkü ona karşı günah işlemiştir. ‘Ağır çalışma koşulları da, yemekleri de, usturaya vurulmuş başı da, üzerindeki yırtık pırtık çullar da’ katili yıkmaz. ‘İçini yakan, yüreğini parçalayan, uykularını kaçırır pişmanlığı... korkunç acıları ve onun kendini asmaya, ya da derin sulara atmayı hayal etmesine neden olacak’ pişmanlığı hissedememektir ona işkence eden. Gözyaşları ve acı en azından yaşadığını hissettirecektir. En başta farkında olmadığı, kendisindeki ve inançlarındaki temel sahteliğin farkına varacak, bir düğüm noktası yeni bir hayat ve gelecekteki yeniden dirilişini hazırlayacaktır” (Ruggiero 2009: 196-197).

sırasında, romanın konusunu veya esas meselesini ortaya koyacak başka bir unsur da sağlamaktadır. Fakat her halükârda bu iki olgunun edebî eserde çok önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamak gerekir.

Suç ve ceza temasının eserde olay örgüsünün iskeletini oluşturacak şekilde ağırlıklı işlenmesi sonucunda birçok kimse tarafından rağbet gören veya geniş bir okur kitlesine sahip polisiye roman denilen yeni ve müstakil bir tür dahi doğmuştur. Suç ve ceza kavramlarının polisiye tür ile yakın ilişkisinin olduğu kesindir. Nitekim Ömer Türkeş; Suat Duman ve Derviş Şentekin’in konuşmacı olarak bulunduğu “Suç Edebiyatı” paneline suçun toplumsal boyutlarıyla da ilgilenen polisiye roman başlığının yanında yeni bir parantez açmak istediğini söylemekte ve “suç romanı” kavramını önermektedir: “*Belki de polisiye roman başlığının yanında bir başka parantez açmak ve bu romanları polisyeden ziyade suç romanları olarak tanımlamak daha doğru olur. Suçun toplumsal ve tarihsel boyutlarına dokunduğu için bu romanlara suç romanları denmesini de öneriyorum*” (Şahin, Öztürk, Büyükarman 2013: 85).

Genelleme yapılacak olursa bu kategorideki romanlarda suça dair unsurları daima ceza takip etmektedir. Özellikle edebî eseri olay örgüsünden ibaret gören pasif okuyucunun polisiye romandan beklentisi suçluların belli maceralardan sonra yakalanıp cezalandırılmasıdır.

Hem okur beklentisi hem de edebî tavır olarak iyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırılması meselesi türün dışında daha geniş çerçevede ele alınabilir. Bu yaklaşım karşılığını romantizmde bulur. Romantizmde daima karşıtlıklar öne çıkarılır. Sevdâ Şener, romantik tiyatro düşüncesinde, dram türünün diyalektik karşıtlığın en belirgin olarak yer aldığı sanat olduğunu söyledikten sonra şu açıklamayı yapar: “*Karşıtlık ve çatışma bir bütün oluşturmaktadır. Bu bütün uyumludur. Uyum, karşıtların dengelenmesinden, ya da karşıtların sentezinden oluşur*” (2006: 153). Bilindiği üzere bu karşıtlıkların başında iyilik ve kötülük vardır. Eserlerde genellikle iyiler ödüllendirilir, kötüler ise cezalandırılır. İki karşıt unsurun mücadelesi ve çekişmesi bütünü meydana getirir.

Romantizm akımının etkisi sonucunda aynı durumu Türk edebiyatında roman türünün ortaya çıktığı Tanzimat Dönemi’nde de görmek mümkündür. Tanzimat romanında, “*kahramanlar çoğu zaman tek yönlüdür, yani iyiler hepten iyi, kötüler hepten kötüdür*” ve “*olayların sonunda, çoğu zaman iyiler mükâfatını, kötüler ya da suçlular cezasını görürler*” (Cevdet Kudret 2004: 27). Ahmet Midhat Efendi’nin romanları bunun en iyi göstergesidir. Örneklerini artırabilmekle birlikte *Hasan Mellah yahut Sır İçinde Esrar*’da, hileci ve zorba bir adam olan Dominiko Badya romanın sonunda linç edilir. İyi bir şahıs olan Hasan Mellâh ise mutluluğa kavuşur. *Dünyaya İkinci Geliş yahut İstanbul’da Neler Olmuş*’ta hadım köle Mesut, cariye Nergis ve ona âşık olan Osman’ı ıssız bir adadaki mağarada yedi yıl boyunca hapseder. Nergis ve Osman daha sonra mağaradan kurtularak hayatlarına kaldıkları yerden devam ederler, Mesut ise bir sarnıca hapsedilir. *Vah!*’ta Behçet; Necati ve Ferdane arasındaki yakınlığı kıskandığı için çeşitli oyunlarla onların arasını bozar, birtakım felaketler yaşanmasına sebep olur. Romanın sonunda Ferdane ile Necati evlenir. Buna mukabil Behçet tutuklanır. *Dürdane Hanım*’da Mergup Bey, Dürdane Hanım’ı hamile bırakıp terk eder. Dürdane bunun üzerine zehir içerek kendisini öldürür. Mergup Bey başka biriyle evlenir. Fakat evliliğinin on beşinci gününde karısının eski sevgilisi tarafından öldürülür. *Cellat* romanında iyi şahıslar olarak öne çıkan André ve Stéphanie mutluluğa kavuşurken kötü karakterli Léon ve Simon Garas Parkar öldürülür. *Esrar-ı Cinayat*’ta katil Kalpazan Mustafa, ağaçtan düşüp boynunun iki dal arasına sıkışması sonucunda ölür. Haydut Montari’de Sinyor Giogino ve Gargula, adalet önünde cezalandırılır. Andrea Satagna ise sevdiği Angelina ile kavuşur. *Jön Türk*’te Ceylan, Nurullah adlı gence âşık olur. Bir gece onu afyonla uyutarak ondan hamile kalır. Nurullah ise Ahdiye’yi sevmektedir. Ceylan da bunu kıskanarak Nurullah’ın Jön Türk olduğu yönünde ihbarda bulunur ve Akka’ya sürülmesine sebep olur. Nurullah, II. Meşrutiyet’in ilanından sonra İstanbul’a döner ve Ahdiye ile kavuşur. Ceylan ise kendisini yakarak intihar eder.

Servet-i Fünûn Dönemi’nden itibaren kötü veya kötücül kişilerin cezalandırılması genellikle yazarların kurgulama tercihlerine bağlıdır. Yani bu konuda doğrudan doğruya bir akımın/edebiyat hareketinin etkisinden ya da bundan doğan herhangi bir birlikten, ortak tavırdan tam anlamıyla söz etmek mümkün değildir. Yalnızca kanonik olarak II. Meşrutiyet’in (1908) ilanından sonra yazılan bazı eserlerde, başta hafiyeler olmak üzere II. Abdülhamid taraftarları cezalandırılır. Millî Edebiyat, Mütareke Devri Edebiyatı içinde işgalci İtilaf Devletleri mensuplarına, onların değerlerine sahip çıkan ve çıkarları gereği onlarla yakınlık kuran kozmopolitlere/vurgunculara, I. Dünya Savaşı’nın yenilgisinden sorumlu tutulan İttihat ve Terakki

mensuplarına zaman zaman kötü sonlar hazırlanır. Cumhuriyet’ten sonra ise Kurtuluş Savaşı aleyhtarları ve Atatürk İnkılaplarının karşısında yer alan kimseler sırasında toplum önünde cezalara maruz bırakılırlar. 1940’lı yıllardan sonra Kemal Bilbaşar, Toplumcu Gerçekçi yazar kimliğiyle kötücül kişileri ferdî ve toplumsal sebeplerle cezalandıran bir isim olarak öne çıkar.

2. Kötücül Kişi Kavramı ve Kemal Bilbaşar’ın Romanlarında Kötücül Kişilerin Yeri

Kötülük, “çoğu zaman yıkıcı eylemleri ve felaketleri tanımlamak için kullanılan oldukça geniş bir kavramdır” (Selçuk 2022: 13). Bununla birlikte, “kötünün veya kötülüğün mahiyeti ve niteliği ile ilgili eski çağlardan bu yana gerek filozoflar gerekse toplumun farklı kesiminden insanlar tarafından dinî, felsefî, psikolojik, sosyolojik, hukukî vb. çerçevede birçok görüş ortaya atılmıştır” (Dere 2022a: 116). Farklı görüşlere rağmen “kötü” kavramı ana hatlarıyla “Değersiz bulmanın kınamanın, ayıplamanın konusu olan her şey; istencin yasaya uygun bir biçimde karşı gelmeye ve elinden geldiğince değiştirmeye hakkı olduğu her şey. Düzen bozucu ve yıkıcı olarak beliren şeyler. Olumsuzluk ve yadsıma ilkesi olarak beliren şeyler” (Akarsu 1975: 112) olarak tanımlanabilir.

Buradaki ifadelerden/tanımdan anlaşılacağı üzere iyi ve iyiliğin karşıtı olarak kabul edilen kötü ve kötülük kavramları açık bir şekilde olumsuz bir anlam çerçevesine sahiptir: “Eğer kötü varsa, onu iyiden kalkarak kavramamız gerekir. İyi ve dolayısıyla hakikatler hesaba katılmadığında, geriye sadece hayatın acımasız masumiyeti hem iyinin hem de kötünün aşağısında olan masumiyeti kalır” (Badiou 2019: 66). Hatta Terry Eagleton, bu olumsuz çerçeveden yola çıkarak kötü kavramının çok radikal ve keskin bir mahiyetinin olduğuna dikkat çeker: “... ‘Kötü’ kelimesini kullanmak, tıpkı karın boşluğuna indirilen yumruk gibi, genellikle bir tartışmayı sona erdirmenin bir yoludur. Tartışma kaldırmadığı düşünülen zevk kavramı gibi bir noktalama, sonlandırma ifadesidir, daha fazla soru sorulmasını yasaklar” (2020: 13).

Kötü sözcüğünden türetilen “kötücül” ise “kötülük isteyen (kimse), kötü niyetli, kötü huylu” (Akalin 2011: 1507) demektir. Hem kötülük hem de kötücüllük hayatın her alanında karşılaşılan unsurlar olduğu gibi edebiyatın da esas konularından biridir. Daha öte bir ifadeyle “kötülüğün edebiyatta psikolojik, içsel ve derinlikli bir kavram olarak ele alınması, değişen (sanatsal) paradigmayla beraber estetik bir unsura dönüşür” (Selçuk 2022: 27). Karakter yaratma noktasında düşünülürse “kötücül tip”, “kötücül karakter”, “kötücül kişi”, “kötücül kadın”² gibi kurguda şahıs kadrosunu ilgilendiren sınıflandırmalar çok yaygındır.

Türk romanında kötücül tip veya kötücül kişi roman türünün ilk örneklerinin verildiği Tanzimat Dönemi’nden itibaren kendisini gösterir. Bu kategorideki şahısların ilk örnekleri oldukça yüzeyseldir. Fakat sonrasında daha ayrıntılı işlenen ve daha nitelikli şekilde karakterize edilen kötücül tip ve kişilerle karşılaşılır. Özellikle roman türünün nispeten olgunluğa ulaştığı Cumhuriyet Devri’nden sonra birçok kötücül şahıs dikkati çeker. Nitekim bu devrin önemli romancılarından Kemal Bilbaşar’ın eserlerinde bu kapsamda değerlendirilebilecek birçok şahıs bulunur.

Kemal Bilbaşar’ın *Etrafımızdaki Duvar* (1943) ve *Kıbrıs Ateşler İçinde* (1958) başlıklı tefrika romanları dışında *Denizin Çağırışı* (1943), *Ay Tutulduğu Gece* (1961), *Cemo* (1966), *Memo* (2 Cilt, 1968-1969), *Yeşil Gölge* (1970), *Yonca Kız* (1971) (Çocuk Romanı), *Başka Olur Ağaların Düğünü* (1972), *Kölelik Dönemeci* (1977), *Bedoş* (1980) ve *Zühre Ninem* (1981) olmak üzere on romanı vardır. Hemen her romanda ya kötücül kişilere ya da olumsuz özellikleriyle öne çıkan kişilere rastlanır.

Denizin Çağırışı’ndaki başkişi başta bencillik olmak üzere aldatma, sorumsuzluk gibi olumsuz kişilik özelliklerine sahiptir. *Ay Tutulduğu Gece*’de Kadir Ağa, menfaatine zarar gelmemesi için köylülerin zeytin ağaçlarını yakan düzenbaz bir ağa kimliğiyle dikkati çekmektedir. *Cemo*’da Sorikoğlu, *Memo*’da ise Şih Persin acımasız, baskıcı, zorba ağalar olarak kurgulanmıştır. *Yeşil Gölge*’de Müezzinoğlu hileci bir mütegalibedir. *Yonca Kız*’da İbrahim Bey, malını zapt etmek için akrabasını öldürtür, akrabasının eşine ve kızına çeşitli sıkıntılar çektirir. *Başka Olur Ağaların Düğünü*’nde hem Hüseyin Ağa hem de Osman Ağa servet veya itibar düşkünüdür. *Kölelik Dönemeci*’nde birçok kötücül kişi bulunmakla birlikte özellikle Pşi Kaytuk Dole çıkarıcı, cinsel arzularına düşkün, başkalarının onurunu hiçe sayan ve hatta insanlara fiziksel işkence yapan/yaptıran

² Şahika Karaca bu kavram çerçevesinde Namık Kemal, Nabizade Nazım, Fatma Aliye, Emine Semiye, Halit Ziya Uşaklıgil, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu üzerinden örnekler verir ve onların bu konuda örnek oluşturan romanlarını disiplinler arası bir yaklaşımla ele alır. Ayrıntılı bilgi için bk. (2019).

biridir. *Bedoş*’ta kötücül kişi olmasa da Bayram Ağa olumsuz bir davranışı sebebiyle romanın sonunda okurun karşısına pişman bir hâlde çıkartılır. Son olarak *Zühre Ninem*’de, Zühre Nine’nin oğlu Ismayıl birçok menfi kişilik özelliğine sahiptir ve yakın çevresindeki insanlara planlar kuran, onları çeşitli tuzakların içine çekmeye çalışan kötücül bir kimsedir.

3. Kemal Bilbaşar’ın Romanlarında Anlatım Unsuru Olarak Kötücül Kişilerin Cezalandırılması

Kemal Bilbaşar’ın romanlarında anlatım unsuru olarak kötücül kişilerin cezalandırılması meselesi, tespit edilen kötücül kişilerin birbirlerinden farklı niteliklere sahip olması sebebiyle tematik bir tasnif yapılmadan, romanların yayımlanma tarihlerine göre kronolojik olarak değerlendirilebilir.

Denizin Çağırışı’nda ismi söz konusu edilmeyen başkişi, beş yıl küçük bir kasabada öğretmenlik yapar ve psikolojik problemler yaşadığı için hava değişiminin kendisini iyileştireceği düşüncesiyle İzmir’e yerleşir. Davranışlarında denge bulunmayan öğretmen, İzmir’de evlerinde pansiyoner olarak kaldığı ailenin kızı Zehra ile nişanlanır ve nişandan on gün sonra sebepsiz yere onu terk eder. Adalet adındaki para düşkünü, düzenbaz, düşmüş bir kadınla yaşamaya başlar. Kısa süre içinde bütün parasını tüketir, kasabadaki görevinden alınır, sokaklara düşer ve ancak gündelik/geçici işler yaparak karnını doyurmaya çalışır. Romanın sonunda Zehra ile karşılaşır. Zehra’ya laf atan ve sonradan onun sevgilisi olduğunu öğreneceği bir işçiye haddini bildirmek istese de işine karışılmasını istemeyen genç kız tarafından kovulur. En sonunda denize atlayarak intihar etmeye karar verir. İntiharın, romanda şahsın babasının aynı şekilde ölmüş olması nedeniyle kalıtsal bir arka planı olsa da Ali Algül’ün de belirttiği gibi, “*bu olay öğretmenin intiharını hızlandırır*” (2014: 11).

Romanın başkişisi, şeytanî niteliğe sahip kötücül bir kişi olmasa da sevimsiz, antipatik ve olumsuz özellikler taşıyan bir kimsedir. Bu durum yazar tarafından öğretmenin psikolojik bunalımının bir sonucu olarak okura sunulur. Fakat öğretmen aynı zamanda düşüncesiz, bencil ve sürekli olarak öne çıkıp kendini göstermek isteyen -narsist kişilik bozukluğuna sahip- biridir. Davranışlarında sebep sonuç ilişkisi kurmasa da Zehra örneğinde de görüleceği üzere hareketlerinde başkalarının yaşayacağı zararları ve hayal kırıklıklarını dikkate almamaktadır. Bu noktada Kemal Bilbaşar’ın romanın sonunda öğretmenin karşısına Zehra’yı yeniden çıkarması ve onun tarafından hakarete uğratması tesadüfî değildir. Öğretmen, intihar bağlamında olmasa da Zehra’ya yaptıklarının karşılığı olarak bu kısımda açık bir şekilde cezalandırılmıştır: “*Birbirini seven iki insan arasında işim neydi? Onlar bugün darılır, yarın barışırlardı. Bana ne oluyordu? Onu ne zannediordum, park yosması mı? Defolup gitmeliydim. Ben namus hırsızlarından biriydim*” (Bilbaşar 2021b: 148).

Bu kısımda Bilbaşar’ın, öğretmene yine intikam mahiyetinde ve açık bir şekilde hayal kırıklığı yaşattığı da görülür. Öğretmen, Zehra’nın söz konusu durumdan memnun olacağını düşünerek hareket eder. Fakat bir küsup bir barışan ve birbirini seven bir çiftle karşılaşır. Zehra, sevgilisi ile arasındaki mutlu ilişkiden öğretmeni uzak tutmak ister ve onu iğrenerek sert bir şekilde kovar.

Kemal Bilbaşar romancılık hayatında *Ay Tutulduğu Gece* ile birlikte “toplumcu gerçekçi” sıfatıyla ilk defa ağa tipini -henüz tam anlamıyla işlenmemiş olsa da- ortaya çıkarır. Burada *Denizin Çağırışı*’nda olduğu gibi hava değişimi için Ege’deki bir sahil kasabasına gelen kahramanın, Öğretmen Tevfik ile el ele vererek kasabanın su sorununu çözmeye ve kasabayı ekonomik olarak kalkındırmaya çalışmasından söz edilir. Romanda kasabanın eşrafından olan Kadir Ağa ve Halim Bey birbirleri ile geçinememektedir. Kadir Ağa çıkarlarını korumak için her şeyi göze alan, hatta bunun için köylünün zeytin ağaçlarını ateşe veren kötü bir kimsedir. Yazar, kurguda Kadir Ağa’yı cezalandırmaz. Fakat onun karşısında yer alan, belli yönleriyle idealize ettiği kahramanını, Öğretmen Tevfik ve Halim Bey’i ömür boyu mutlu olacakları bir sona kavuşturup ödüllendirir. Bu durum romanında sonunda, İngilizce mutlu son anlamına gelen “Happy End” başlıklı bölümde ortaya konulmaktadır.

Eserde kötücül kişilerin cezalandırılması kapsamında olmasa da yapılan her kötülüğün cezasının çekileceğine dair önemli bir vurgu öne çıkmaktadır. Mustafa Çavuş’un, su kanalında çalışan işçilerin maskotu hâline gelen evcil saksağanı, romanın önemli kahramanlarından Avcı Nuri’nin başına konar ve onu gagalar. Bir anda neye uğradığını anlayamayan Avcı Nuri, saksağanı yakalayarak yere atar ve istemeden onun ölümüne sebep olur. Orada bulunanlardan Kunduracı Behram Usta, Avcı Nuri’ye saksağanı öldürmesinin cezasını er ya da geç çekeceğini söyler. Akşamüstü Kunduracı Behram Usta’nın kehaneti gerçekleşir. Avcı Nuri hırsızlık suçundan jandarmalar tarafından göz altına alınır ve üzerine çaldığı keçinin postu giydirilmiş, boynuna çingirak

takılmış hâlde kasabalılar tarafından sokaklarda dolaştırılarak küçük düşürülür: “*Kasaba delikanlıları âdetleri gereğince Avcı Nuri’yi jandarmaların elinden aldılar, kanlı maltız postunu sırtına geçirdiler, boynuna çingirak astılar, kasabanın sokaklarında dolaştırdılar*” (Bilbaşar 2020: 188).

Cemo ve onun devamı niteliğindeki *Memo*’da iyi kimselerin başına birçok felaket gelse de neredeyse bütün kötücül kişilerin çok ağır şekilde cezalandırıldığı görülür. *Cemo*, “Değirmenci Cano Anlatıyor” ve “*Cemo’nun Kocası Çancı Memo Anlatıyor*” başlıklı iki bölümden oluşmaktadır. Değirmenci Cano, *Cemo*’nun babası; *Memo* ise bölüm başlığında da ifade edildiği gibi kocasıdır. Her iki bölümde de *Cemo* ve *Memo*’nun aşkı/beraberliği söz konusu edilir. Fakat olaylar iki farklı bakış açısından yansıtılır. *Memo*’da anlatıcı, romanın sonunda Hozat Seyyar Jandarma Alayı Yedek Asteğmeni’nin Tunceli olaylarıyla ilgili hatıralarına da yer verilmekle birlikte *Memo*’nun *Cemo*’dan önce görüp sevdiği *Senem*’dir. Buradaki olay örgüsünün odak noktasında *Senem*’in kendi hikâyesi vardır. Ayrıca *Memo*’da dile getirilen bazı olaylar, *Cemo*’da anlatılan birtakım olaylarla kesişir ve okuyucu, “*bu iki romanla çeşitli anlatıcılar/çoklu bakış açısı tarafından ortaya konulan ve farklılaşarak gittikçe genişleyen bir macera ile karşılaşır*” (Dere 2022b: 322).

Cemo’nun, “Değirmenci Cano Anlatıyor” başlıklı ilk bölümünde ağılığına güvenerek *Cemo*’yu zorla almak isteyen *Sorikoğlu*’ndan bahsedilir. Okur, “*Cemo’nun Kocası Çancı Memo Anlatıyor*” başlıklı ikinci bölümde ise *Sorikoğlu*’nun yaptığı canice kötülüklerle şahit olur. *Sorikoğlu*; *Cemo* ile *Memo* evlenince hem onlara hem de *Cemo*’nun babasının değirmeninin bulunduğu *Kargadüzü*’ne zulmeder. *Cemo* ile *Memo*’nun evini onlar *Kargadüzü*’ndeyken adamlarına talan ettirir. *Kargadüzü* halkına Millî Emlâk’tan verilen Çakalgediği’nde, yaptığı hile ile köylülerin kendisine borçlanmasını sağlar ve herkesin malını haczeder. *Memo*’ya pusu kurdurtur, onun uzun süre komada kalmasına sebep olur. *Cemo*’nun karnını tekmeleyerek genç kadına çocuğunu düşürtür. Sonrasında *Cemo*’yu alıkoyar ve onu zorla içki sofrasında oynatır.

Kemal Bilbaşar romanın sonunda *Cemo* ve *Memo* eliyle *Sorikoğlu*’nu cezalandırır. İyileşen *Memo*, *Sorikoğlu*’nun evine baskın düzenler. *Cemo*, kaçacak yeri kalmayan *Sorikoğlu*’nu orada bulduğu kasma sapı ile döverek öldürür. Bu ölüm sahnesi yazar tarafından ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir: “*(...) İlk hamlesinde, ustalıkla bir vuruşla Sorikoğlu’nun sırtını elinden uçurdu. Ondan sonra ilk darbeyi omzuna indirip kolunu düşürdü. Sorikoğlu bir yana kaçmaya yeltenende, bir sıçrayışta karşısına çıkıp öteki omzunu da çöktürdü. Sorikoğlu inleyerek, dizleri üstüne düşende, sırtı karnına kondurdu. Sorikoğlu, ağzından kan gelerek karın üzerine yığıldı. (...)*” (Bilbaşar 2021a: 210).

Memo’da, *Sorikoğlu*’nu öldüren kişinin *Cemo* değil *Memo* olduğu ifade edilse de cezalandırma konusundaki tavır ve yaklaşım aynıdır. *Sorikoğlu*’na yapılan baskında orada bulunan Cemşido, *Memo*’nun sözlerini aktararak bu cezalandırmadan *Senem*’e şöyle bahseder: “*... ‘Avradımın kollarını tutturup, karnındaki bebeyi tekmeyle düşürmüşsün! N’ola ben de başını ayağımla ezsem!..’ diye tekmeyle girişip ağzını yüzünü dağıttı, gözlerini akıttı. Her yanından kan boşandı. Namert, kan içinde boğulup cezasını buldu*” (Bilbaşar 2021c: 409).

Bununla birlikte *Memo*’da konu edilen asıl kötücül kişi *Sorikoğlu* değil, *Senem*’in üvey babası *Şih Persin*’dir. *Şih Persin*, obanın tek varisi olan *Senem*’i her fırsatta obadan uzaklaştırmanın veya ortadan kaldırmanın yollarını arar. Paraya çok düşkündür, oba halkına sürekli zulmeder, kibirlidir, hilecidir, çıkarları için insanları öldürür, yöre halkının dirlik ve beraberliğini sağlayan birtakım sözlü kurallara; törelere karşı gelir, kendisinden ayrılan köylülere baskın düzenler, veraset hakkından yararlanamaması için mahkemede *Senem*’in, üvey kızı olduğunu reddeder ve gerçek üvey kızı *Senem*’in Dicle’de boğularak öldüğünü söyler, onun ifadesini yalanlayan karısını; yani *Senem*’in öz annesini ise duruşma salonunda kurşunlatır.

Şih Persin’in peş peşe yaptığı kötülükler, *Memo*’daki olay örgüsünün iskeletini oluşturur. Hem *Senem* hem de *Memo*, ardı arkası kesilmeyen bu kötülüklerle sürekli mücadele etmeye çalışır. Kemal Bilbaşar, *Cemo*’daki *Sorikoğlu*’na benzer özellikler taşıyan *Şih Persin*’i tıpkı onun gibi ölümle cezalandırır. *Senem*’in obasında yaşayan köylüler, onu yakalayıp linç ederler: “*Şih Persin can kaygusuna düşmüştü. Kancıkların ayaklarına kapanıp bin niyaz söylerdi. Canının bağışlanmasına hayvan sidiği içmeye, insan tersi yemeye razıydı. (...) Bunun üzerine kullar, sopa tekme altına düşürüp kaydını gördüler. Ölüsünü götürüp ceviz ağacına astılar. Çevresinde ateşler yakıldılar*” (Bilbaşar 2021c: 334).

Hem Sorikoğlu’nun hem de Şih Persin’in köylülerle ilişkisi Hegel’in “efendi-köle diyalektiği”ni aklı getirir. Çünkü, “*Bu ikili diyalektik sürekli bir savaş halinde var olmakta, ancak taraflardan biri gönüllü olarak savaştan çekilmekte, köle konumuna yerleşmekte ve diğerinin üstünlüğünü tanımaktadır*” (Gültekin, Tokdil 2018: 132). Sorikoğlu ile Şih Persin otoritelerini ve zenginliklerini korumak için köylülerle savaş halindedir. Köylüleri baskılar, döverler, hatta öldürürler. Köylüler de kendilerini korumak ve kavram bilincinden yoksun olsalar da özgürlüklerini kazanmak için zorlu bir mücadele verirler. Mücadelenin sonunda Sorikoğlu da Şih Persin de köle durumuna düşer. Son anlarında canlarının bağışlanması koşuluyla maddi ve manevi bütün kazanımlarından feragat etmek istemeleri, köylülere her türlü aşağılanmaya razı olduklarını söylemeleri bunun en açık göstergesidir. Fakat yaşananlardan sonra efendi-köle ilişkisinin devam etmesi mümkün değildir. Bu sebeple her ikisi de öldürülür. Böylece yeni bir yönetici-yönetilen ilişkisi oluşana kadar efendilik de kölelik de ortadan kalkar.

Burada bir konuya daha dikkat çekmek gerekmektedir. Sorikoğlu ve Şih Persin örneğinde kötücül kişilerin en ağır şekilde cezalandırıldığı; köylüler tarafından linç edildiği görülür. Sorikoğlu’nun yüzü dağılır, gözleri akar, her yeri kan içinde kalır, son nefesini kan içinde boğularak verir. Şih Persin’in üstünü başını parçalarlar, hançer ucuyla dersini çizerler, en sonunda sopa ve tekmeyle canını alırlar. Bahsedilen unsurlar her ne kadar kronikleşen bir baskıya karşılık niteliğinde olsa da sadistik tavır göstergesidir. Yazar bu kısımları, yukarıda da ifade edildiği gibi çok ayrıntılı şekilde tasvir etmekte ve köylülerin ağalarına uyguladıkları işkenceler sırasında haz duyduklarını vurgulamaktadır. Bahsi geçen olağanüstü şiddetin arka planında köylülerin zorunlu gereksinimlerinin uzun süredir karşılanamıyor olması yatar. Şih Persin öldürülürken kadınların her türlü baskıyı ve kötülüğü bir yana bırakıp aklıktan söz etmeleri cezanın sebebini ortaya koyar niteliktedir. Köylülere göre baskıyı kuran erk ortadan kalkmadıkça da gereksinimlerin sağlanması mümkün değildir. Erich Fromm’a göre bu tamamen fizyonomik ve doğal bir durumdur: “*Gereksinmelerin, isteklerin engellenmesi birçok toplumda bugüne dek süregeldiğine göre şiddetin ve saldırganlığın sürekli yaratılmasında, sergilenmesinde şaşılacak bir şey yoktur*” (1990: 23).

Romanda kötücül oldukları için cezalandırılan iki şahıs daha dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki Seyit Vehap, diğeri Tursun Onbaşı’dır. Seyit Vehap, Senem’in zorla evlendirildiği Şih Abuzer’in oğludur ve Senem’i elde etmek istemektedir. Seyit Vehap’ın adamlarından Sofi, efendisinin bu konudaki planlarını öğrenince kafasını kesip öldürerek onu cezalandırır.

Tursun Onbaşı, eserde devletin verdiği yetkiyi istismar eden bir kimse olarak kurgulanmıştır. Bu yetkiye dayanarak rüşvet alır, Senem’in köylüsüne eziyet eder. Arama yapma bahanesiyle köylülerin evlerini yağmalar, namuslarına dokunacak hareketlerde bulunur, onları her fırsatta döver. Tursun Onbaşı’nın yaptıklarına dayanamayan köylüler en sonunda onu öldürürler. Oba halkı devlet otoritesini kötüye kullanan Tursun Onbaşı yüzünden istemediği hâlde Tunceli’deki ayaklanmaların fitilini ateşler.

Yeşil Gölge’de, *Cemo* ve *Memo*’daki Sorikoğlu ile Şih Persin’in yerini Müezzinoğlu adındaki başka bir mütegalibe alır. Romanda olaylar Karadeniz kıyısında bulunan ve B... olarak zikredilen bir kasabada geçer. Kahramanların ağız özelliklerinden ve mahalle gibi dar mekân adlarından bu kasabanın Bartın olduğu anlaşılır. Cumhuriyet Halk Partisi’nin nüfuzuna sığınan Müezzinoğlu kasabayı bütünüyle etkisi altına almıştır. Kasabanın ileri gelen kimselerine para vererek istediği her şeyi yaptırır. Kurduğu birtakım tuzaklarla, yaptığı hilelerle olayların gidişatını çıkarı doğrultusunda değiştirir.

Romanın aktüel zamanında, Müezzinoğlu’na ait olup onun gücü ve nüfuzuyla özdeşleşen ya da “*saygınlığının bir sembolü gibi*” (Bağcı 2008: 223) olan Cevizli Bahçe’den tren yolu geçecektir. Müezzinoğlu, birçoğu bürokrat olmak üzere hatırlı konuklarını bu bahçede ağırır ve kasaba ile ilgili önemli kararları burada aldırır. Dolayısıyla bahçeyi kurtarmak için büyük bir mücadeleye girişerek meseleyi çözebilecek herkese yüksek miktarda rüşvetler verir. Fakat çok güvendiği ve işlerini emanet ettiği fen memuru tarafından aldatılır. Cevizli Bahçe’nin kurtulamayacağını validen gelen telgrafla öğrendiğinde felç geçirir: “*Hacı Kadir’i Gülbucağı’nda fırına sürdükleri geceden sonra Müezzinoğlu yataktan kalkamadı. İnme inmişti. Ne konuşabiliyor ne de kolunu bacağı oynatabiliyordu. Külçe gibi yatıyordu. Yiyeceğini ağzına veriyorlardı. Büyüğünü, küçüğünü altına ediyordu*” (Bilbaşar 2015c: 427).

Anlatıcı, Müezzinoğlu’na bu cezayı yeterli görmez ve ona dehşet verici başka bir son hazırlar. Muhtar Ömer Ağa’nın kızının düğününde bir adam yangın çıktığı dedikodusuyla ortalığı velveleye vermiş, can kaygısına düşen davetliler arasında büyük bir izdiham ve arbede yaşanınca Ağa’nın kızı ve damadı da dâhil olmak üzere birçok insan hayatını kaybetmiştir. Muhtar Ömer Ağa, yangın dedikodusunda Müezzinoğlu’nun parmağı olduğunu düşünmektedir ve onu yakarak öldürmeye karar vermiştir.

Muhtar Ömer Ağa, romanın yirmi ikinci bölümünde Müezzinoğlu’nun konağına gelip karşısına dikildiğinde felçli adam korkudan konuşmaya başlar ve bütün suçu kirli işlerini gördürdüğü Arap Müezzin’in üzerine yıkar. O sırada konakta bulunan ve her şeyi duyan Arap Müezzin, başının derde gireceğini anlayınca odadaki sandalyeyi fırlatarak Muhtar Ömer Ağa’nın elindeki petrol lambasını düşürür ve ortalık alev alırken onu Müezzinoğlu ile birlikte odaya kilitler. Konaktan kaçarken yukarı kata çıkan merdivenleri de tutuşturur ve onların yanarak ölmesine sebep olur.

Anlatıcı ayrıca romanın sonunda Müezzinoğlu’nun kasabadaki bütün izlerini silmek ister gibidir. Müezzinoğlu’nun Taştepe’de büyük bir kereste fabrikası vardır. Bu fabrika ile Çentikli İbrahim adında bir adam ilgilenmektedir. Çentikli İbrahim çeşitli bahaneler uydurarak işçilerin gündeliklerinden keser, onlara fazla mesai yaptırır ve herkese kötü davranır. İşçiler en sonunda ambarları yağmalayıp fabrikayı ateşe verirler. Çentikli İbrahim’i ise döve döve öldürürler. Dolayısıyla Müezzinoğlu’nun kendisi de zenginliğini yansıtan şeyler de bir anda yok olur.

Kemal Bilbaşar, *Yeşil Gölge*’de esas cezalandırma unsuru olarak ateşi seçmiş ve onun yok edici/temizleyici işlevinden yararlanmıştır. Bachelard’ın ifadesiyle, “*Alev içinde ölüm ölümlerin en az ıssız olanıdır. Bütün bir evrenin düşünen adamla birlikte yok olduğu, hakikaten cihanşümül bir ölümdür*” (1995: 24). Müezzinoğlu’nun kasabadaki bütün izleri ancak bu şekilde silinebilecektir. Zira romanda ateşle yok edilen yalnızca Müezzinoğlu’nun bedeni değildir. Müezzinoğlu yanarken onun zengin yaşayışının göstergesi olan konağı da yanar. Aynı şekilde ona maddi kazanç sağlayan fabrika ateşle ortadan kaldırılır.

Yapısı ve içeriği bakımından çocuk romanı kategorisinde ele alınabilecek *Yonca Kız*’daki İbrahim Bey, dedesinden kalan malı zapt etmiş ve mirasçılardan teyze oğlu Mehmet Torlak’a iyilikte bulunuyor gibi görünerek İzmir’deki apartmanında kapıcılık görevi vermiştir. Mehmet Torlak’ın karısı Gonca, İbrahim Bey’in aynı şehirdeki köşkünde bulaşıkçılık yapmakta, kızı Yonca ise İbrahim Bey’in şımarık kızı Şehvar’a oyunlarında arkadaşlık etmektedir. İbrahim Bey’in karısının baskısı yüzünden Mehmet Torlak ve ailesi İbrahim Bey’in köşkünden ayrılmak zorunda kalır. Bir müddet sonra Mehmet Torlak küçük bir gecekondu yaptırmak ister. Fakat arazi tartışması sırasında öldürülür. İbrahim Bey’in iyi kalpli annesi Ayşe Hanım, Gonca Hanım’ın ve Yonca’nın yalnız kalmasına çok üzülür. Bu sebeple Bursa’da yalnız yaşayan kız kardeşi Hatice Hanım’dan onları yanına almasını ister. Çok zengin bir kadın olan Hatice Hanım, bu tekliften çok memnun olarak Gonca Hanım’ı ve Yonca’yı Bursa’daki köşküne götürür. Hatta Yonca’yı çok sevdiği için bütün mirasını ona bırakmaya karar verir ve küçük kızı nüfusuna geçirir. Söz konusu durum İbrahim Bey’i ve karısını çok sinirlendirir. Karı, koca bu işin sorumlusu olarak Ayşe Hanım’ı görürler ve ona kötü davranırlar. Ayşe Hanım da hizmetçileri Sultan Bacı’yı yanına alarak Hatice Hanım’ın köşküne yerleşir. Hatice Hanım’ın köşkü bir saadet yuvası hâline gelmişken köşk halkının Uludağ’da oldukları bir gün Yonca, Hasan adındaki adam tarafından kaçırlır. Küçük kız talihinin yardımıyla bir sene sonra onu kaçıran adamın elinden kurtulur ve evine döner. Hasan’ın itirafıyla Yonca’yı kaçırtan kişinin İbrahim Bey ve karısı olduğu anlaşılır. Nitekim mirasta hak iddia etmesinden korkarak Mehmet Torlak’ı öldürten de İbrahim Bey’dir. Bu düğüm çözüldükten sonra kötüler cezasını bulur. Hem İbrahim Bey hem de karısı mahkemede yargılanır: “*Sanıklar, mahkeme salonundan çıkarılırken, herkes mal uğruna, para uğruna tınak kadar masum yavrucağa akıl almaz eziyetleri yaptırdıklarından dolayı yüzlerine tükürüyor, en ağır şekilde cezalandırılmalarını istiyorlardı*” (Bilbaşar 2006: 181).

Kemal Bilbaşar, *Yonca Kız*’da kötücül kişileri cezalandırırken diğer birçok romanında olduğu gibi kanlı veya şiddet içeren sahneler çizmez. Özete dayalı bir anlatımla İbrahim Bey ile karısını yalnızca mahkemeye çıkartır ve onlara orada bulunan insanlar tarafından hakaret ettirir. Bunu genel olarak romanın çok zayıf bir kurguya sahip olmasıyla açıklamak mümkündür. Romandaki her unsur gibi kötücül kişilerin de yeterince işlendiğini söylemek zordur.

Başka Olur Ağaların Düğünü’ndeki Hüseyin Ağa çok zengin olmakla birlikte cimri bir adamdır. Servetini artırmak istediği için oğlu Tahir ile Osman Ağa’nın kızı Menekşe’yi evlendirmek ister. Osman Ağa’nın geniş, verimli arazileri vardır ve Hüseyin Ağa’nın amacı, bu evlilik sayesinde Osman Ağa’nın zenginliğine ortak olmaktır. Fakat Menekşe, yıllarca okuduktan sonra köyüne geri dönen Doktor Murat’a âşıktır. Köyde Menekşe ile kimin evleneceğine dair Tahir ve Doktor Murat arasında bir traktör yarışı düzenlenir. Hüseyin Ağa, Arabacı Süleyman aracılığıyla Doktor Murat’ın kullandığı traktörün benzinine su karıştırdığı için Doktor Murat yenilip köyü terk eder ve Menekşe ile evlenme hakkına Tahir sahip olur. Menekşe ile Tahir’in düğünleri, Osman Ağa’nın isteği üzerinde otelde yapılır. Fakat tesadüf eseri olarak o gece Murat da aynı otelde kalmaktadır. Menekşe gece yarısı tuvalete gitmek için kalkar. Fakat sarhoş ve uyuklu olduğundan odayı karıştırmamak için kapısına bir havlu asar. Tahir’den intikam almak isteyen ve otelin çalışanlarından biri olan Bekir, bu olaya şahit olup havluyu alır ve Murat’ın kapısına asar. Menekşe de geri döndüğünde yanlışlıkla Murat’ın odasına girer. İki genç farkında olmadan geceyi aynı yatakta geçirir. Sabah olunca büyük bir kargaşa meydana gelir. Tahir, başka bir adamın yanında sabahlayan bir kızla evli kalamayacağını söyler. Bunun üzerine Menekşe ve Doktor Murat’ın evlenmesi kararlaştırılır. Arabacı Süleyman da yaşadığı vicdan azabı dolayısıyla traktör yarışında hile yaptıklarını itiraf eder.

Yazar, epilog mahiyetindeki “Sonuç” başlıklı bölümde kötücül özellikleriyle öne çıkan Hüseyin Ağa ve oğlunu cezalandırır. Hüseyin Ağa’nın işleri bozulur, Tahir köyü terk etmek zorunda kalır. Tahir’in kız kardeşi Hüsnüye ise sevdiği adamdan mektup alarak evden kaçır: “*Yanlış zıfaf gecesinden sonra Hüseyin Ağa’nın işleri hep tersine gitti. Tahir köyde üç gün barınamadı, yabana savuştu. Az sonra Hüsnüye de bohçasını kaptı, kayıplara karıştı*” (Bilbaşar 1975: 257). Bununla birlikte Hüseyin Ağa, Kemal Bilbaşar’ın diğer romanlarında karşılaşılan zorba, can alan, yol kesen, insanların malını ve toprağını gasp eden zalim ağalar gibi değildir. Kötücül özellikler taşımakla birlikte cana yakın ve sevimli bir şahıs olarak ortaya konulmuştur. Başta cimriliği olmak üzere onun kötü davranışları okurda öfke ve kızgınlıktan çok gülme hissi uyandırmaktadır.

Karadeniz kıyısında bulunan Soğucak Çerkeslerinin XVIII. yüzyıldaki hayatlarının kurgulaştırıldığı *Kölelik Dönemeci*, Kemal Bilbaşar’ın kalabalık şahıs kadrosuna sahip romanlarından biridir. Bahsi geçen kadro içinde kötücül kişilere de rastlanır. Yazar diğer romanlarında olduğu gibi burada da kötücül kişilerin hemen hepsine korkunç sonlar hazırlar.

Eserin başında sözü edilen Altıntopoğlu, İzmit’in ileri gelenlerindendir. İzmit Mutasarrıfı Ferah Ali Paşa’yı gözden düşürüp şehirde çıkarına göre usulsüz işler görebilmek amacıyla iftiharlar atarak saray ile Paşa’nın arasını açmaya çalışır. Ferah Ali Paşa, Soğucak muhafızlığına atandığında oradaki imar ve iskân faaliyetlerinde kullanılmak üzere yüksek miktarda paraya ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu sebeple Altıntopoğlu ile bazı tüccarlar bir bahane bulunarak saray tarafından ölümle cezalandırılır ve hem Altıntopoğlu’nun hem de yandaşlarının malları müsadere edilir. Buradaki cezalandırmanın arka planında XVIII. yüzyılda Osmanlı Devleti’ndeki adalet sisteminde yasaya aykırı uygulamaların görülmeye başlandığına da dikkat çekilmektedir: “*İlk gün deniz kıyısında dört köşeli, bir kapılı kale önünde siyasetgâh kurulup Altıntopoğlu ve ayaktaşları cezalandırıldı. Hasan Ağa, Yeniçeri Kışlası’ndan bir top getirtüp kereste bezirgânına, adına layık bir idam şekli hazırladı. Altıntopoğlu, esnaf ve ahalinin korkulu bakışları önünde, bir kazığa bağlı olarak, topun ağzına dikildi ve kulaklarını paralayarak ateşiyle gülle gibi uçarak cehennemi boyladı*” (Bilbaşar 2015b: 51).

Taman’da Yenikale kaymakamı olan Kaplan Mirza, keyfi vergiler koyarak yöre halkını canından bezdirir. Vergileri toplayan Sekman subayı ve çavuş, parası olmayan köylülere baskılar, onları öldürmeye ve yaralamaya kalkar, köylülerin çocuklarını kuyuya atmakla tehdit eder. Bahadır Giray, subayı ve çavuşu yakalayarak köylülere teslim eder. Köylüler de onları işkence ederek öldürür. Sekman subayı defalarca kuyuya sarkıtılıp çıkarılarak boğulur, çavuş ise asılır. Buradaki linç, Kemal Bilbaşar’ın romanlarındaki en ayrıntılı ceza anlatımlarından birini oluşturur:

“Sırıgîn kolunu tutanların dengelemesiyle kovanın üstünde dikilen ölüm yolcusunu kuyunun ağzından içeri saldılar. Sekban subayının yakaran acılı sesi boğuk boğuk yankılanıyordu kuyunun derinliklerinde. Zinciri yönetenler, mahkûmun bir daldırışta boğulup ölmesini cezanın hafifletilmesi saydıklarından heyamolalarla onu yeniden yukarı çektiler. Subay, her yanından su

sızarak ortaya çıktı. Öksürüp tıksırıyor, ağzından burnundan sular saçılıyordu. Soluklandığında yeniden yakarıya başladı:

‘N’ola bu kadarı yetsin! İstedığınız oldu, canımı bağışlayın! Boku...’ Ama sözünü bitiremeden kahkahalar, küfürler arasında yeniden kuyuya sallandırıldı. Bu kez biraz daha fazla tuttular içeride.

Oyunu dört kez yinelediklerinde subayın kuyudan cansız çıktığı görüldü. Kahkahalar, küfürler kesildi, ölüyü zincirden çözüp bir kenara attılar. Bu kez hınç, subaya yapılanları korkuyla izleyen çavuşa yöneldi. Güçlkle ayakta dikilen hükümlüyü, ağaçta hazırlanmış idam düğümü altına getirdiler. Çavuşun dili tutulmuştu, yalvarıp yakaramıyor, salt boşuk sesler çıkarıyordu. İlmiği boynuna geçirip onu da öç alma haykırısları arasında sallandırdılar. İki çırpınıştan sonra hareketsiz kaldı çavuş. Ne ki dili yavaş yavaş şişip sarkıyordu” (Bilbaşar 2015b: 497).

Kemal Bilbaşar burada “tepkisel saldırganlık”ın ve “toplu şiddet”in kontrolden çıkıp öldürmenin seyirlik bir olay hâline gelmesi sorununa da vurgu yapar. Köylüler subay ile çavuşu öldürürken büyük bir haz alır ve öldürme sürecini sadist bir şölene dönüştürür. Ayrıca subayın ve çavuşun bedenini ortadan kaldırdıktan sonra öldürmek için yeni kurbanlar arar: “Köy halkı öldürme tutkusuna kaptırmıştı bir kez kendisini. Bu kadarla yetinmek istemedi, kıyıcı bakışlarını, bir kenarda ne olacaklarını kestiremeden bekleyen sekbanlar üzerine dikerek yürüdüler” (Bilbaşar 2015b: 497).

Bu anlatım aracılığıyla şiddetin bir aşamadan sonra dizginlenemediği ve tehlikeli bir hâl aldığı vurgulanır. Köylülerini öldürme konusunda dizginlenemez duruma getiren şey, kitle psikolojisine sahip olmalarıdır. Bahadır Giray’ın köye gelmesi, köylülerini hem kalabalık hem de güçlü/üstün bir kitle durumuna getirmiştir. Başka bir deyişle kitle, artık kendisini karşı konulmaz ve yenilmez olarak görmektedir: “Kitle sadece geleneklerine bağlı ve kararsız değildir. Vahşi bir insan gibi, arzu ile arzusunun gerçekleşmesi arasında hiçbir engeli kabul etmez ve üstelik sayısının çokluğu, kendisine karşı konulmaz bir güç hissi verir” (Le Bon 1997: 34).

Bahadır Giray, Sekman Subayı ile çavuşu öldürttüktan bir süre sonra halka yapılan zulmün asıl sorumlusu Kaplan Mirza’yı ve onun kethüdasını da cezalandırır. Kaymakam ve kethüda ele geçirilerek mağdur halka teslim edilir. Dolayısıyla okur, diğer romanlarda olduğu gibi yine ezen ezilen arasındaki güç dengesinin değişmesiyle ortaya çıkan bir linç etme sahnesiyle karşılaşır:

“Tatar muhafızlar kolları bağlı kaymakamla kethüdasını alanın ortasına götürüp bıraktılar. Kent halkı, küfürler yağdırarak taşlar sopalarla bunların üzerine saldırdıklarında iki hükümlü beri yana kaçmak istediler. Bu kez, silahlı köylüler yollarını kestiler. Kaymakam da, kethüda da nereye sığınacaklarını şaşırılmışlar, avaz avaz bağıryorlar, bağışlanmaları için yakarıyorlardı. Köylüler daha çabuk davranıp kurbanlarının sırtına ilk dipçikleri indirdiler. İki hükümlü de ulur gibi sesler çıkararak yere yıkıldılar. İki yandan gelen hınç dalgası üzerlerine kapandı. Sopalar, dipçikler, kudurgan küfürlerle durmadan inip kalkıyordu” (Bilbaşar 2015b: 506).

Romanda Rus hayranı olduğu vurgulanan ve Osmanlıların Soğucak’taki varlığından rahatsız olan Şahin Giray, Binbaşı Mansur Çelebi’yi Ferah Ali Paşa’nın adamlarının arasına casus olarak yollamıştır. Kendisini Yusuf Mirza adıyla tanıtan Mansur Çelebi, Ferah Ali Paşa’nın adamlarını ona karşı isyana teşvik etmekte ve Türkler ile bölgedeki Çerkeslerin arasını açmaya çalışmaktadır. Ferah Ali Paşa, şüphelendiği ve uzun zamandır gözlediği Yusuf Mirza’nın casus olduğunu öğrendiğinde onu balyemez adı verilen devasa topla vurdurarak öldürtür. Bu feci sahne hem Şahin Giray taraftarlarına hem de Türkler ile Çerkeslerin arasını bozmak isteyen kimselere ibret olsun diye halkın ve orada bulunan Çerkes beylerinin gözü önünde gerçekleştirilir. Romanda Türklerin Soğucak’taki varlığını destekleyen/Türklük eksenli millî bir bakış açısı hâkimdir. Buna bağlı olarak Ferah Ali Paşa, “ideal bir devlet adamı olarak” (Bağcı 2008: 301) yansıtılmaktadır. Dolayısıyla Türk varlığına zarar vermeye çalışan Binbaşı Mansur Çelebi kurguda bütünüyle kötücül kişi olarak kabul edilmelidir. Bunun sonucu olarak da Kemal Bilbaşar’ın diğer romanlarındaki kötücül kişilerde olduğu gibi en ağır şekilde cezalandırılmıştır: “Bir alev ve duman fışkırmayla birlikte gök gürlemesini andıran bir patlama duyuldu. Seyirciler, ayakları altındaki toprağın sarsıldığını sandılar. Birbirlerine bağlı olan hükümlülerin parçalanarak denize doğru savrulduklarını, korkudan açılmış gözlerle izlediler. Sonra her şey çevreye yayılan barut dumanıyla örtüldü” (Bilbaşar 2015b: 561).

Eserde kötücül özellikleriyle öne çıkan bir başka şahıs Jana Aşireti’nin lideri Pşi Kaytuk Dole’dır. Pşi Kaytuk Dole, daima çıkarlarına göre hareket eden bir kimsedir. Bu sebeple ahlâk kurallarını ve yaşadığı bölgede önem verilen toplumsal kuralları sık sık hiçe saymaktadır. Cinsel arzularına çok düşkündür. Soylu karısı Satanya’nın üzerine İlôna adlı Rus cariyeyi kuma olarak getirir. İlôna ile birlikte olmaya başladıktan sonra karısını ve çocuklarını tamamen ihmal eder, Satanya’nın kırılan gururunu göz ardı ederek onların yüzüne bakmaz.

Satanya kendi aşiretini ziyarete gittiği sırada bir gün uyutularak tecavüze uğrar. Pşi Kaytuk Dole, Satanya ile birlikte olan kişinin ona âşık olan Şefsi olduğunu düşünür. Şefsi’nin hiçbir günahı olmadığı hâlde suçu kabullenmesi üzerine Pşi Kaytuk Dole hem Satanya’yı hem de Şefsi’yi cezalandırmaya karar verir. Çerkes geleneklerinde aldatılan kocaya verilen haklar çerçevesinde Satanya’yı, çocuklarını ve Şefsi’yi köle olarak sattırır. Fakat Satanya ile Şefsi’nin bir şekilde yeniden bir araya gelmeleri ihtimalinden korkarak öncesinde Şefsi’yi Satanya’nın gözleri önünde hayvanları iğdiş eden kimselere acımasızca hadım ettirir. İşkence sırasında Pşi Kaytuk Dole’nin büyük bir zevk ve mutluluk duyduğu görülür. Bu kısım, onun şeytanî tarafını ortaya koyması bakımından dikkat çekmektedir. Pşi Kaytuk Dole’yi acımasızlığa ve şeytanî olmaya iten şey ise hiç şüphesiz ki Şefsi ile arasında kurduğu rekabet hissidir. Burada rekabet, “*öznenin kendisini öteki’nin sahip olduğu doyum nesnesinden dışlanmış hissettiği*” (Soysal 2007-2008: 3) noktada ortaya çıkmaktadır. Pşi Kaytuk Dole, Şefsi’nin Satanya’ya sadece cinsel olarak değil, duygusal olarak da yakın olduğu; yani Pşi Kaytuk Dole’yi saf dışı bırakarak Satanya’nın sevgisini kazandığı düşüncesindedir. Dolayısıyla da ikisi arasındaki bağları ebediyete kadar koparmak, onların bir araya gelmelerini imkânsız hâle getirmek istemektedir. Pşi Kaytuk Dole aynı zamanda Osmanlı Devleti’ne düşmandır ve Türk-İslâm âdetlerinin Çerkes toplulukları arasında yayılmasından büyük bir rahatsızlık duymaktadır. Şefsi’yi acımasız bir şekilde hadım ettirmekle birlikte Müslüman olan erkeklerin Ferah Ali Paşa’nın adamları tarafından sünnet edilmesine karşı koymakta, sünnet olanlarla dalga geçmektedir. Kemal Bilbaşar, Pşi Kaytuk Dole’nin cezalandırılmasını romanın son sahnesi olarak kurgulamıştır. Ülkesinden kaçırılarak getirilmiş olan ve sevdiği delikanlıya bir daha hiçbir zaman kavuşamayacağını anlayan İlôna, bundan sonraki hayatının bir anlam ifade etmeyeceğini düşündüğü için ona bu acıyı yaşatan Pşi Kaytuk Dole’yi ve kendisini öldürmeye karar verir. Saçlarını Pşi Kaytuk Dole’nin boynuna dolayıp onu yıkandıkları göletin içine çeker ve boğar: “*Büyülü yeşil gözlerin ağusu Pşi Dole’nin kösnüyle bulanmış gözlerinden damarlarına yayılırken Zızlan, becerikli ellerle, ıslak sarı saçlarını kement edip kurbanının boynuna doladı. Geri geri yürüyerek onu sulara çekti. Çok geçmeden gölgeğin derinliklerinde kayboldular. Suyun yüzeyinde oluşan halkalar kıyılarına doğru genişleyerek dağıldı*” (Bilbaşar 2015b: 683).

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere Pşi Kaytuk Dole’nin ölümü, en mutlu olduğu ve hazdan kendisini âdeta kaybettiği anlardan birinde gerçekleşir. Pşi Kaytuk Dole, karısından ve onun sevgilisinden intikamını alıp rahata erdiğini ve itibarını kurtardığını düşündüğü anda cinsel bir tutkuyla bağlı olduğu kadın tarafından öldürülür.

Yazarın eşinin biyografisinin kurgulaştırıldığı *Bedoş*, diğer romanlarıyla karşılaştırıldığında teknik açıdan ve içerik açısından çok zayıf bir romandır. Hatta II. Meşrutiyet’in ilanı, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, İstanbul yangınları gibi yüzeysel olarak işlenen bazı sosyal meseleler hariç tutulursa bu romanı nitelik noktasında çocuk romanı kategorisinde sayılabilecek *Yonca Kız* ile aynı kategoride değerlendirmek mümkündür. Eserde kötücül kişi yoktur. Fakat Kemal Bilbaşar, romanın sonunda tali şahıslardan Bayram Ağa üzerinden doğrudan doğruya ceza olmasa da cezaya benzeyen ve vicdanî muhasebe sonucunda gelişen bir pişmanlık durumu yaratmaktadır.

Romanın başkışısı Bedia’nın teyzesinin kocası olan Bayram Ağa, kız çocuklarının okumasına hoş gözle bakmadığı için Bedia’nın Darümuallimat’a yazdırılmasına kötü sözler sarf ederek karşı çıkar. Bayram Ağa, çok zengin bir adam iken yıllar sonra işlerinin bir anda bozulması sebebiyle iflas eder. Bedia ise öğretmen olarak atandığında Bayram Ağa’nın iflas ettiğinden habersiz olarak çocukluğunda onunla çok ilgilendiği ve annesi ile babası şehir dışındayken onu uzun süre evinde misafir ettiği için ilk maaşını ona gönderir. Bayram Ağa’nın, hiç beklemediği bu lütuf karşısında çok utandığı ve yaptıkları sebebiyle pişman olduğu görülmektedir: “*Hey Tanrım! Bense onu kız öğretmen okuluna yazdırdıklarını duyduğumda kıyametleri koparmış, ağzıkaraalara uyup, ‘Helaları düşüklerle doluymuş o mektebin. Gül gibi temiz kızımı oraya verip kötü*

mü edeceksin bacanak? Günderme kızını o mektebe, o ka söylerim sana, ’ diye bağırmıştım. Zamanı gelince işte Tanrı böyle utandırır adamı” (Bilbaşar 2015a: 207).

Romandaki hemen hemen her olay gibi Bayram Ağa’nın iflası da anlamlı bir sebep sonuç ilişkisi ve belli bir süreci kapsayan vaka zinciri içerisinde verilmemiştir. Dolayısıyla da kurgusal açıdan son derece eğreti durmaktadır. Yazar, muhtemelen Bedia’nın öğretmen olmak istemesi serüvenini çarpıcı bir sonla noktalamayı amaçlamış ve pişmanlık durumu ile okuru şaşırtıp kız çocuklarının okutulması gerektiği meselesine işaret etmiştir.

Yazarın son romanı olan ve kendi biyografisini yansıtan *Zühre Ninem*’de³ Zühre Nine’nin oğlu İsmayıl; yalancı, düzenbaz ve açgözlü bir adamdır. Dul kızı Nuriye Hanım ve torunu Kemal ile güç şartlar altında yaşayan annesinden her fırsatta para koparmanın yollarını arar. Zühre Nine’nin diğer oğlu Mustafa, düşmüş bir kadın olan Hatice’yi yaşadığı kötü hayattan kurtarmış ve onunla evlenmiştir. İsmayıl bunu bahane ederek kardeşine düşmanlık besler. Annesinin, ölmeden önce bütün çocuklarını bir arada görmek istediği akşam yemeğine Mustafa’nın gelmesine izin vermez. Zühre Hanım bunun üzerine İsmayıl’a beddua eder ve sevgisini tamamen yitirir: “*Birden çocuk gibi ağlayarak seccadeye yumuldu Zühre Ninem, ‘E bre İsmayıl! Bir şeycik demem, Allah’ından bulasın! Kardaşağzının da, karıcığının da kalplerini kırdın, hepimize yemeği zehir ettin bu gece... Dilerim Allah’tan, yaşadıkça sana da ağız tadı bildirmesin!’ diye ilendi”* (Bilbaşar 2015d: 107).

İsmayıl, Mustafa’nın çalışkanlığı ile kısa sürede zenginleşmesini de hazmedemez. Hatice hamile iken Balkan Savaşı’nda askerliğini yapmış olmasına rağmen I. Dünya Savaşı’nın devam ettiği süreçte onu asker kaçağı olarak ihbar eder. Yakalanıp götürülen Mustafa ilk önce Çanakkale Cephesi’nde bulunur, ardından Sarıkamış’a gönderilir. Fakat Sarıkamış’ta şehit olur. Şehit olduktan sonra İsmayıl’ın kızı Naziye’nin söylediklerine göre Hatice eski hayatına döner. Mustafa’nın henüz küçük bir bebek olan oğlu ise bakımı için emanet edilen yaşlı kadının evinde yatarken kendi kusmuğunda boğulur. Hatice başına gelen felaketlerin sebebi olarak İsmayıl’ı gördüğünden beddualar ederek çocuğunun cesedini götürüp onun kucağına bırakır:

“Kardeşinin kanına girdiğin gibi, yavrusunun ölümüne de sebep sensin... Al da gör hayrını! diye bağırarak onu babamın kucağına bırakmıştı. Gayrı kıcınıza kına çalıp oynarsınız. Ben İzmir’deki eski yerime dönüyorum. Yaptıkların yanına kalmayacak elbet. Hiç değilse kıyamet gününde hesabı sorulacaktır. Yuvamızı dağıtmak için asker kaçağı diye müzevirlediğin kardaşın da, kusmukla boğulan bebem de o mahşer günü yirmişer tırnağıyla yakana sarılacaklar, senden canlarının davacısı olacaklardır. Bakalım o zaman da köçeklenip oynayabilecek misin Tanrı’nın katında... Dilerim ki felek benim ecrimi de bu dünyada çektirsin sana... Evimi barkımı yıktın, kuracağın her dam da senin başına yıkılsın inşallah!” (Bilbaşar 2015: 188).

Romanda İsmayıl ile ilgili fiziksel bir cezalandırma söz konusu değildir. Fakat kötücül kişi olarak hem annesi hem de yengesi tarafından lanetlenmektedir. Bu lanetleme, İsmayıl’ın gelecekte mutsuz olması ve acı çekmesine dairdir. Ayrıca İsmayıl, öz annesi Zühre Nine de dâhil olmak üzere hiç kimse tarafından sevilmeyen biridir. Dolayısıyla da tıpkı bir cezalandırma gibi çevresindekiler tarafından yalnızlığa ve sevgisizliğe mahkûm edilmiştir.

Eserde ye yer fiziksel cezalandırma sahneleri de görülür. Örnek verilecek olursa kendisi de kötücül bir kimse olmakla birlikte Yusuf Ali, Zühre Hanım’ın kızı Nuriye’nin namusuna iftira atan karısı Bahriye’yi odasına kapatarak döver ve cezalandırır: “*Bunun üzerine Yusuf Ali Ağabey, kızını bırakıp karısını saçlarından yakalayarak odasına sürükledi, kapıyı çarparak örttü. Çok geçmeden kıyasıya dövülen Bahriye Yenge’nin uluması doldurdu evin içini”* (Bilbaşar 2015d: 65). Anlatıcı bu şekilde âdeta Nuriye Hanım’a atılan iftiranın intikamını alır ve okuru rahatlatmak ister.

Sonuç

Kemal Bilbaşar’ın hem ferdî hem de toplumsal içerikli bütün romanlarında kötücül kişilerin veya olumsuz/hoşa gitmeyen davranış özellikleri taşıyan kimselerin çeşitli şekillerde cezalandırıldığı görülür. Bu durumun istisnası olmaksızın her romanda tekrar edilmesi, meseleyi önemli bir anlatım unsuru hâline getirir. Bununla birlikte yazar cezalandırma meselesini, her romanında farklı konu çerçevesinde ele alır.

³ Buradaki Zühre Nine, Kemal Bilbaşar’ın annesi Nuriye Hanım’ın annesi; yani yazarın anneannesidir. (Bağcı 2023: 14).

Ferdî ve toplumsal konulu romanlar arasında bir genelleme yapılacak olursa kötücül kişilerin cezalandırılması hususunda toplumsal konuların işlendiği romanlarda daha canlı örneklerle rastlanır. Ferdî konulu romanlarda olumsuz özellikler taşıyan kötücül kişiler bazen yalnızca pişmanlık durumuyla, hukukî veya vicdanî yargılamayla karşı karşıya bırakılırken toplumsal konulu romanlarda bunun yerini çoğunlukla belli bir kitlenin linç yoluyla cezalandırması sonucunda gerçekleşen ölüm alır.

Toplumsal konulu romanlarda ağır cezaların tercih edilmesinin sebebi, Kemal Bilbaşar’ın “Toplumcu Gerçekçi” çizgide eser veren bir yazar olmasıdır. Bu kategorideki romanlarda ağa-köylü/mütegalibehalk/yönetici-yönetilen çerçevesinde ezen-ezilen/sömüren-sömürülen ilişkisi üzerinde durulur. Kemal Bilbaşar’ın romanlarındaki ağalar, mütegalibeler ve yöneticiler çok zalim kimseler olarak karakterize edilir. Yazar romanın sonunda -diğer “Toplumcu Gerçekçi” romancılarda örneğine az rastlanır şekilde- ortaya çıkan baskının ve emek istismarının intikamını almak istercesine onları halkın önünde küçük düşürür ve linç ettirir.

Romanlardaki cezalandırmaların büyük çoğunluğunda şiddet tasvirleri son derece kanlı ve rahatsız edicidir. İncelemede de dile getirildiği gibi *Cemo*’da Sorikoğlu kazma sapı ile dövülerek öldürülür. *Memo*’daki Şih Persin, üvey kızı Senem’in oba halkı tarafından parçalanır, Seyit Vehap’ın kafası kesilir. *Yeşil Gölge*’de felçli hâlde yatan Müezzinoğlu’nu yakın adamı Arap Müezzini diri diri yakar. *Kölelik Dönemeci*’nde Altıntopoğlu adındaki eşraf ve Şahin Giray’ın ajanı Binbaşı Mansur Çelebi top ateşiyle vurulup havaya uçurulur, Yenikale Kaymakamı Kaplan Mirza’nın vergi tahsildarları Sekman Subayı ve çavuşun hayatlarına kuyuda işkenceyle boğularak ve asılarak son verilir, Kaplan Mirza ile kethüdası vücutlarından hiçbir parça kalmayacak şekilde linç edilir. Aynı romanda kötücül kişi olmasa da Şefsi, hayvanları iğdiş eden adamlara acımasızca hadım ettirilir. Hadım ettiren Pşi Kaytuk Dole ise odalığı tarafından suda boğulur.

Burada sözü edilen anlatım, cezalandırma tasvirlerinin şiddetine rağmen kurgusal olarak elverişsiz bir yapı oluşturmaz. Hatta kurguda ayırt edici bir tavır niteliğiyle, olay örgüsüne ve konuya odaklanan birçok okurun dikkatini çekmez. Bu durum Kemal Bilbaşar’ın romanlarının genel olarak başarılı bir entrik çerçeveye ve çok zengin bir içeriğe sahip olmasıyla ilgilidir. Okur, romana bir bütün olarak yaklaşıncı kötücül kişilerin cezalandırılması meselesini fark etmemekte, bunu olay örgüsünün işleyişinde dehşet verici herhangi bir metin halkası gibi okumaktadır. Bu noktada yazarın romanları farklı tematik okumalarla ele alındığında birtakım başka konular ve anlatım unsurlarıyla da karşılaşılacaktır. Bahsedilen konuların ve anlatım unsurlarının belirlenip yorumlanmasının ise ihmal edilmiş bir kalem olan Kemal Bilbaşar’ın edebî şahsiyetinin aydınlatılmasında önemli ölçüde yardımcı olacağı ve yol göstereceği açıktır.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Birinci Yazar %100.

Etik Komite Onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Akarsu, Bedia (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Algül, Ali (2014). “Kemal Bilbaşar’ın *Denizin Çağırışı* Romanına Psikanalitik Açıdan Bir Bakış”, *Hacettepe Üniversitesi Tıbbi Araştırmaları Dergisi*, S. 20, 7-26.

Bachelard, Gaston (1995). *Ateşin Psikanalizi*, (Çev. Aytaç Yiğit). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Badiou, Alain (2019). *Etik -Kötülük Kavrayışı Üzerine Bir Deneme-*, (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.

Bağcı, Müberra (2008). *Kemal Bilbaşar’ın Hikâyeleri, Romanları ve Tiyatroları Üzerine Bir İnceleme*. Doktora tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bağcı, Müberra (2023). *Kemal Bilbaşar -Eğitime ve Sanata Adanmış Bir Hayat-*. Ankara: Platanus Publishing.

Bilbaşar, Kemal (1975). *Başka Olur Ağaların Düğünü*. İstanbul: Tekin Yayınevi.

Bilbaşar, Kemal (2021). *Yonca Kız*. İstanbul: Can Yayınları.

Bilbaşar, Kemal (2015a). *Bedoş*. İstanbul: Can Yayınları.

- Bilbaşar, Kemal (2015b). *Kölelik Dönemeci*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bilbaşar, Kemal (2015c). *Yeşil Gölge*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bilbaşar, Kemal (2015d). *Zühre Ninem*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bilbaşar, Kemal (2020). *Ay Tutulduğu Gece*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bilbaşar, Kemal (2021a). *Cemo*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bilbaşar, Kemal (2021b). *Denizin Çağırışı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bilbaşar, Kemal (2021c). *Memo*. İstanbul: Can Yayınları.
- Cevdet Kudret (2004). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Dere, Mustafa (2022a). “Cemil Süleyman Ayanakoğlu’nun *Siyah Gözler* Romanında Kötücül Kadın Tipi”, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 28, 114-124.
- Dere, Mustafa (2022b). “Kemal Bilbaşar’ın *Cemo* ve *Memo* Adlı Romanlarına Ekofeminist Bir Yaklaşım”, *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 7, 317-332.
- Eagleton, Terry (2020). *Kötülük Üzerine Bir Deneme*, (Çev. Şenol Bezci). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fromm, Erich (1990). *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, (Çev. Yurdanur Salman, Nâîlân İçten). İstanbul: Payel Yayınları.
- Gültekin, Tuba; Tokdil, Ezgi (2018). “Hegel’in Efendi Köle Diyalektiğinin Barbara Kruger’in Eserlerinde Bağımlı ve Bağımsız Özbilinç Göstergeleri ile Çözümlemesi”, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, C. 8, S. 2, 128-145.
- Huyugüzel, Ömer Faruk (2018). *Eleştiri Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaca, Şahika (2019). *Kötücül Kadın -Türk Edebiyatında Kötücül Kadın İmgesi-*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Le Bon, Gustave (1997). *Kitleler Psikolojisi*, (Çev. Yunus Ender). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Ruggiero, Vincenzo (2009). *Edebiyat ve Suç -Sapma ve Kurmaca Sosyolojisi-*, (Çev. Berna Kılınçer). İstanbul: Everest Yayınları.
- Selçuk, Hacer (2022). *Kötülük Estetiği -Üç Kötücül Kahraman: Mephistopheles, Lord Henry, Suat*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Soysal, Özge (2007-2008). “Psikanalitik Bir Deneme Şiddet: Öteki’nin Yıkımı”, *Doğu Batı Dergisi*, S. 43, 1-9.
- Şahin, Seval; Öztürk, Banu; Ardalı Büyükarman, Didem (2013). *Edebiyatın İzinde Polisiye Edebiyat*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Şener, Sevda (2006). *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*. Ankara: Dost Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.